

DOI: 10.59560/18291155-2023.4-39

ԱՐՄԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի նախագահի խորհրդական, Հայ-ռուսական համալսարանի դոցենտ, իրավունքի մագիստրոս, քաղաքական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

**ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆ
ՈՒ ԷՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԵՏ
ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ¹**

Ամփոփագիր

Հոդվածը նվիրված է իրավունքի հետ փոխգործակցության համատեքստում քաղաքականության հասկացության էության բացահայտմանը: Ուսումնասիրելով քաղաքականության հասկացության ծագումնաբանությունը՝ հետազոտության ընթացքում առանձին ուշադրություն է դարձվել քաղաքականության հասկացության մի շարք սահմանումներին: Վերլուծելով քաղաքականություն բառի ծագումնաբանության առանձնահատկությունները՝ փաստվել է, որ մի շարք լեզուներով քաղաքականությունը, անգամ բառօգտագործման տեսանկյունից, ունի միևնույն իմաստը:

Հիմնաբառեր. իրավունք, քաղաքականություն, պետություն, քաղաքականության էություն, քաղաքականության հասկացություն, սոցիալական կարգավորիչ:

1. Ներածություն

Ժամանակակից աշխարհում «քաղաքականությունը» ամենամեծ տարածում ունեցող և բազմիմաստ բառերի շարքին է դասվում: Առօրյա

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ (Թեմայի ծածկագիր՝ 22YR-5E006):

կյանքում հաճախ մեր կողմից քաղաքականություն է անվանվում ցանկացած նպատակային գործունեություն: Ընդ որում, անկախ նրանից, թե դա պետական այրերի, կուսակցական մարմինների, մասնավոր ընկերության ներկայացուցիչների, թե անգամ կենցաղային՝ կին-տղամարդու, ընկերների, ազգակիցների միջանձնային հարաբերություններին վերաբերող գործունեություն է:

Հարկ է նշել նաև, որ երկարամյա կիրառության ընթացքում մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով պայմանավորված՝ «քաղաքականություն» բառը ձևախեղման է ենթարկվել և հաճախ, հատկապես մեր օրերում, այն ընկալվում է որպես անարդարության, նենգության, «կեղտոտ գործերի» հոմանիշ:

Քաղաքականության վերաբերյալ տարատեսակ մոտեցումների ձևավորումն ու տարածումը կապված է ոչ այնքան քաղաքականության մասին սակավ գիտելիքներ ունենալու, որքան այս երևույթի բարդության և բազմաշերտության հետ:

Իրավունքի հետ զուգահեռ հանդիսանալով ժամանակակից հասարակությունների կարևորագույն ինստիտուտներից մեկն ու հիմնային նշանակություն ունեցող սոցիալական կարգավորիչը¹ այն գտնվում է միանգամից գիտության մի քանի ճյուղերի գիտնականների ուշադրության կենտրոնում: «Քաղաքականություն» հասկացության գիտական մեկնաբանությունները, տարբերվելով ամենօրյա պատկերացումներից, տարբերվում են նաև իրարից: Չնայած բավականին լայն կիրառմանն ու երկարամյա գիտական հետազոտմանը, առ այսօր չի հաջողվել ձևավորել «քաղաքականություն» հասկացության միատեսակ սահմանում:

2. «Քաղաքականության» հիմնական սահմանումները

Մասնագիտական գրականության մեջ շրջանառվում է «քաղաքականություն» հասկացության շուրջ երեք հարյուր սահմանում, որոնք երբեմն հակասության մեջ են մտնում միմյանց հետ:

Օրինակ՝ Պլատոնը «քաղաքականությունը» սահմանում էր որպես համատեղ ապրելու արվեստ, Հեգելը՝ որպես բանականության արտա-

¹ Հարությունյան Ա., Իրավունքի էությունը՝ իրավունքի հասկացության ծագումնաբանության համատեքստում, ՍԴՍ Տեղեկագիր, 3 (111), 2023 թ. էջ 112:

հայտություն, Ֆրոյդը՝ որպես կոնֆլիկտային իրավիճակի լուծում, Լենինը՝ որպես տնտեսության խտացված արտահայտություն, Մոսկան և Պարետոն՝ որպես վերնախավի իշխանություն, Իստոնը՝ որպես արժեքների հրամայական բաշխում: Ընդհանրացնելով քաղաքականության՝ իրեն հայտնի բոլոր մեկնաբանություններն ու սահմանումները՝ Պլուտարքոսը առանձնացրել է դրա երեք իմաստաբանական նշանակությունները.

- Առաջինը հասարակության և իրավունքի կապումն է, որի արդյունքում մարդիկ վերաճվում են այդ հասարակության անդամների և քաղաքացիների:

- Երկրորդը հասարակության ներսում հարաբերությունների կառավարման և կարգավորման եղանակ է:

- Երրորդը հասարակության (համագործակցության) ձևն ու Սահմանադրությունը, որոնք կարգավորում են նրա բոլոր քաղաքացիների գործողությունները:¹

Քաղաքականության տարբեր գիտական սահմանումները ընդունված է բաժանել խմբերի, որոնց բաժանումը պայմանավորված է քաղաքականության բնութագրման համար օգտագործվող հիմնական հետևյալ հետազոտական մոտեցումներով.

- **Աստվածաբանական.** Քաղաքականության բնույթի առաջին գաղափարը աստվածաբանականն էր, որը բացատրում էր դրա ծագումը, ինչպես ամբողջ մարդկային կյանքը, աստվածային կամքից:

- **Մարդաբանական.** Մարդաբանական մեկնաբանությունը քաղաքականության անհրաժեշտությունը հիմնավորում է մարդու բնույթով: Այս մոտեցումը քաղաքականությունը կապում է մարդու բնության հետ՝ այլ մարդկանց հետ շփման և փոխգործակցության համապատասխան տեսակը պայմանավորելով մարդու էությանը, որն էլ իր հերթին տարբերում է մարդուն կենդանուց:

- **Կենսաբանական.** Այս մոտեցումը, ի հակառակ նախորդի, պնդում է, որ քաղաքականության բնույթը անհրաժեշտ է հասկանալ մարդու և

¹ Plutarch's Morals. Translated from Greek by several hands. Corrected and revised by William W. Goodwin with an Introduction by Ralph Waldo Emerson. Vol.1. Boston: Liberty Fund, 1878. 616 p. // <https://oll.libertyfund.org/title/emerson-the-morals-vol-1> (date of application: 04.01.2024).

կենդանու համար ընդհանուր սկզբունքների հիման վրա, ինչպիսիք են ազրեսիվությունը, ինքնապահպանման բնագոյը, գոյատևման պայքարը և այլն:

- **Հոգեբանական.** Ըստ այս մոտեցման՝ մարդկանց միջև քաղաքական փոխգործակցության սկզբնաղբյուրը մարդու կարիքներն են, հետաքրքրությունները, հույզերը և հոգեվիճակի այլ դրսևորումները:

- **Սոցիալական.** Համաձայն այս մոտեցման՝ քաղաքականությունը հասարակության ծնունդ է, որը ձևավորվել է վերջինիս էվոլյուցիայի ընթացքում՝ հասարակության բարդացմանն ու սոցիալական շերտավորմանը զուգահեռ: Նեոլիթյան հեղափոխությունը, որն ազդել է ինչպես կառավարման ձևերի, այնպես էլ ընդհանուր առմամբ մարդկանց ապրելակերպի վրա, համարվում է սոցիալական փոփոխությունների ելակետը:

Հասարակության բնականոն գոյատևման և զարգացման ընթացքում քաղաքականության դերն ու նշանակությունը խորքային պատկերացնելու համար անհրաժեշտ է բացահայտել «քաղաքականություն» հասկացության ծագումնաբանությունն ու էությունը:

3. «Քաղաքականության» ծագումնաբանությունն ու գործունեության մակարդակները.

Չնայած մի քանի հազարամյա գոյությանը՝ «քաղաքականություն» հասկացությունը գիտական շրջանառության մեջ է դրվել շատ ավելի ուշ՝ մ.թ.ա. IV դարում, հույն մեծագույն փիլիսոփա Արիստոտելի կողմից, ով քաղաքականությունը սահմանում էր ոչ միայն որպես Պոլիսի (պետության – առանձնացվել է հեղինակի կողմից) կառավարման արվեստ, այլև՝ գիտություն Պոլիսի մասին¹: Բացի դա, Արիստոտելը մարդուն դիտարկում էր որպես «քաղաքական էակի», իսկ քաղաքականությունը՝ մարդու կենսագործունեության բարձրագույն ձևը, որի օգնությամբ հաստատվում է արդարությունը և ձեռք է բերվում յուրաքանչյուրի բարիքը²: Համաձայն արիստոտելյան մոտեցման՝ արդարությունը անմիջականորեն կապված է

¹ Большая российская энциклопедия, Политика // <https://bigenc.ru/c/politika-da7e9b> (дата обращения: 09.01.2024).

² **Аристотель.** Собрание сочинений в 4-х томах. Том 4. - М.: Мысль, 1983. - С. 378, 297. - 830 с.

պետության հետ, քանզի իրավունքը, որը հանդիսանում է արդարության չափորոշիչը, հանդես է գալիս որպես քաղաքական շփման կարգավորող նորմ¹, իսկ քաղաքական համակեցությունը հիմնված է իրավունքի վրա²: Ընդ որում, նույնացնելով իրավունքն ու քաղաքական արդարությունը³ վերջինը նշում է, որ քաղաքական շփումից դուրս իրավունք գոյություն չունի, քանզի քաղաքական հարաբերությունների մեջ չգտնվող մարդիկ չեն կարող միմյանց նկատմամբ ունենալ քաղաքական արդարություն⁴: Մեկ այլ մեծագույն փիլիսոփա Պլատոնը, ով ի սկզբանե համարում էր, որ արդարությունը կայանում է բացառապես հարկերի մուծման մեջ, ի վերջո եկավ այն եզրահանգման, որ արդարությունը ոչ այնքան անձնական, որքան պետական առաքինություն է, իսկ ահա իդեալական պետության նախագիծը կյանքի կոչելու համար անհրաժեշտ են արդար օրենքներ, որոնք սահմանված են հանուն ողջ պետության բարօրության⁵: Թե՛ արիստոտելյան, թե՛ պլատոնյան մոտեցումներն ուղղակիորեն ընդգծում են իրավունքի և պետության միմյանց փոխլրացնող կապը՝ բացառելով դրանց ինքնավար գոյությունը:

Որպես մարդու կենսագործունեության հատուկ բնագավառ՝ քաղաքականությունը գործում է հետևյալ մակարդակներում.

- մեգաքաղաքական՝ կարգավորում է միջպետական կամ ինքնիշխան պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների (ՄԱԿ, Եվրամիություն, Եվրախորհուրդ, ԵԱՏՄ, ՆԱՏՕ և այլն) հարաբերությունները: Այս մակարդակում որպես քաղաքականության սուբյեկտներ են հանդես գալիս ինքնիշխան պետությունները, տարածաշրջանային եւ միջազգային կազմակերպությունները.

¹ **Արիստոտել**. Собрание сочинений в 4-х томах. Том 4. - М.: Мысль, 1983. - С. 380. - 830 с.

² **Наймушина Л.П.** Правовая трактовка политики // Вестник Пермского университета. Юридические науки. Выпуск 3(9)2010, <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/-3-9-2010-16/4-2010-12-01-13-31-58/-3-9-2010/19-pravovaya-traktovka-politiki#>: (дата обращения: 05.01.2024).

³ **Արիստոտել**. Политика / Переводчик С.А. Жебелёв / Под общей редакцией А.И. Доватура. — Москва: Издательство Юрайт, 2023 - С. 281, (Антология мысли). <https://urait.ru/viewer/politika-515728#page/281> (дата обращения: 04.01.2024).

⁴ **Наймушина Л.П.** Правовая трактовка политики // Вестник Пермского университета. Юридические науки. Выпуск 3 (9) 2010, <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/-3-9-2010-16/4-2010-12-01-13-31-58/-3-9-2010/19-pravovaya-traktovka-politiki#>: (дата обращения: 05.01.2024).

⁵ **Платон**. Сочинения. В 4 т. Т. 4. - М., 1994. - С. 316.

- մակրոքաղաքական՝ կարգավորում է տարբեր պետությունների ներսում ծագած կոնֆլիկտային հարաբերությունները.

- մեզոքաղաքական՝ բնութագրում է առանձին տարածաշրջաններում տեղային կառույցներում եւ ինստիտուտներում ձևավորված խմբային բնույթի կապերն ու հարաբերությունները.

- միկրոքաղաքական՝ անհատների՝ քաղաքական առումով էական հարաբերությունները, որոնց կարգավորումը պահանջում է պետության միջամտությունը¹:

Ներկայացված մոտեցումները, մեկնաբանություններն ու սահմանումները բացահայտում են քաղաքականության՝ որպես երևույթի, բազմակողմանիությունը, բազմաշերտությունը և տարածվածությունը: Այս առումով տեղին է առանձնացնել Շմիդտի մեկնաբանությունը, համաձայն որի՝ «քաղաքականը երբեմն ընկալվում է որպես համընդհանուր, տոտալ, քանի որ քաղաքականությունն իսկապես ամենուր է»²:

4. «Քաղաքականության» լեզվաբանական և իմաստաբանական ընկալումները

Մինևույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ չնայած բազմաշերտությանն ու բազմաբովանդակությանը, թե՛ իմաստաբանական, թե՛ լեզվաբանական տեսանկյունից «քաղաքականություն» հասկացությունը միատեսակ ընկալում ունի գրեթե բոլոր ժողովուրդների մոտ: Ֆրանսերեն, ռուսերեն, գերմաներեն, անգլերեն, իտալերեն, իսպաներեն և մի շարք այլն լեզուներով «քաղաքականությունը» գրվում և արտասանվում է որպես «poli-tica»³: Ներկայացված օրինակների շարքում բացառություն է կազմում նաև հայերենը: Մասնավորապես՝ Հրաչյա Աճառյանը, թեկուզև հավասարության նշան է դնում «քաղաքականություն» և «politique» հասկացությունների միջև, այդուհանդերձ, նշում է, որ այն՝ «քաղաքականություն»-ը, ձևավորվել է քաղաք բառից՝ համեմատ հին հունական պետական

¹ Քաղաքագիտություն: Հանրագիտական բառարան / Վ. Պողոսյան, Կ. Միրումյան, Ա. Բաբաջանյան, Ս. Աստվածատուրով. Եր.: Նժար, 2004, էջ 441:

² Шмидт К. Политическая теология: Сборник. - М.: Канон-Пресс, Кучково Поле, 2000. – С. 12

³ Политика на разных языках // <https://www.indifferentlanguages.com/ru/> (дата обращения: 05.01.2024).

ՍԱՀՄԱՆԱՂՈՐԾԱԿԱՆ ՂԱՏԱՐՈՒՄ ◆ 4(112)2023 ◆ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ

դրության, որտեղ ամեն քաղաք առանձին տերություն էր կազմում¹, իսկ ահա Էդուարդ Աղայանը «քաղաքականություն» եզրույթով բացատրում է պետական իշխանության՝ կուսակցության կամ հասարակական խմբի գործունեությունը ներպետական կառավարման և արտաքին հարաբերությունների բնագավառներում, որ բնորոշվում է այդ պետության դասակարգային շահերով²: Չնայած այն հանգամանքին, որ իմաստաբանական տեսանկյունից «քաղաքականություն» եզրույթի ընկալումը միատեսակ է այլ ժողովուրդների լեզուների հետ համեմատությամբ, լեզվաբանական տեսանկյունից այն չի համապատասխանում «քաղաքականության» արիստոտելյան մոդելին և ամբողջական չի արտացոլում «politica»-ի էությունը, քանզի Արիստոտելը «politica» եզրույթը կիրառության մեջ է դրել, «պոլիսը» ոչ թե որպես քաղաք, այլ՝ պետություն դիտարկելու համատեքստում:

Քաղաքականությունը քաղաք բառից ձևավորված բառ դիտարկելու արդյունքում լեզվաբանական տեսանկյունից խեղաթյուրվել է նաև «պոլիս»-ն ուսումնասիրող գիտությունը, որի արդյունքում, ի տարբերություն այլ լեզուների, այն հայերենում հնչում է որպես քաղաքագիտություն: Այսինքն՝ գիտություն, որն ուսումնասիրում է քաղաքը: Իսկ ահա պոլիսը որպես պետություն դիտարկելու դեպքում պետք է հնչեր որպես պետականագիտություն՝ ամբողջապես տեղավորվելով «politica»-ի արիստոտելյան տրամաբանության մեջ և համապատասխանելով հասկացության փիլիսոփայությանը:

Հարկ է փաստել նաև, որ գիտական շրջանառության մեջ դրվելուց հետո «քաղաքականությունը» մշտապես գտնվել է տարբեր դարաշրջանների մտածողների գիտական հետաքրքրությունների կենտրոնում, որի արդյունքում էապես ընդլայնվել է նաև քաղաքագիտություն առարկան: Պատահական չէ, որ «քաղաքականության» գիտական միատեսակ ընկալման և քաղաքագիտություն առարկայի կոնկրետացման

¹ Հրաչյա Աճառյան, Հայերեն արմատական բառարան, Երեանի Համալսարանի Հրատարակչություն, Երեան, 1926, էջ 542:

² Աղայան Է.Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» Հրատարակչություն, Երեան, 1976, էջ 1545:

ուղղությամբ 1948 թ. ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի փորձագետների համատեղ ժողովում, քաղաքական գիտության (պետականգիտության – առանձնացվել է հեղինակի կողմից)՝ որպես գիտության առանձին ճյուղի ինքնավարությունը՝ հաստատելու հետ մեկտեղ, փորձագետներն ընդունեցին հատուկ բանաձև, որը սահմանում էր քաղաքագիտության հետազոտությունների շրջանակները չորս հիմնախնդիրների վերաբերյալ. 1) քաղաքական տեսության և քաղաքական գաղափարների պատմություն, 2) քաղաքական ինստիտուտներ, 3) կուսակցություններ, խմբեր, հասարակական կարծիք, ընտրություններ, տեղեկատվություն, քարոզչություն, 4) միջազգային հարաբերություններ և արտաքին քաղաքականություն: Բացի դա, ժողովի մասնակիցների կողմից ընդունվեց, որ քաղաքագիտության հիմնական առարկան պետությունն ու իշխանությունն է²: Այս մոտեցումն, իհարկե, անհերքելի է, սակայն հարկ է նշել նաև, որ քաղաքագիտության առարկան վերջին տասնամյակների ընթացքում էլ ավելի է ընդլայնել սահմանները՝ իր մեջ ներառելով ներպետական, վերպետական, ոչ պետական և անդրազգային գրեթե ողջ հարաբերությունների սպեկտրը: Այս տեսանկյունից քաղաքագիտությունը կարելի է սահմանել որպես «գիտություն՝ ցանկացած տեսակի իշխանության մասին»:

5. Եզրակացություն

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարելի է եզրահանգել, որ իր բազմաշերտությամբ ու բազմակողմանիությամբ հանդերձ՝ քաղաքականությունն իր բնույթով ձգտում է քաղաքական հարաբերությունների նորմատիվ ձևավորմանը, որը, որպես կանոն, արտահայտվում է Սահմանադրության և օրենքների ընդունմամբ: Իրավունքի հետ կապը ոչ միայն ամրապնդում է քաղաքականությունը, այլև ապահովում է սոցիալական հարաբերությունների կայունությունը: Քաղաքականության և իրավունքի փոխգործակցության արդյունքում է հնարավոր դառնում համակեցության համընդհանուր կանոնների սահմանումն ու կիրառումը:

¹ Бурлацкий Ф.М. О политической науке. Избранные произведения. – Москва: Издательство МГУ, 2013. - С. 103

² Groszyk H. Francuska koncepcja nauki politycznej. Lublin, 1964. S. 45–46.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Հարությունյան Ա.**, Իրավունքի էությունը՝ իրավունքի հասկացության ծագումնաբանության համատեքստում, ՄԴ Տեղեկագիր, 3 (111), 2023թ. էջ 112:
2. Plutarch's Morals. Translated from Greek by several hands. Corrected and revised by William W. Goodwin with an Introduction by Ralph Waldo Emerson. Vol.1. Boston: Liberty Fund, 1878. 616 p. // <https://oll.libertyfund.org/title/emerson-the-morals-vol-1> (date of application: 04.01.2024).
3. Большая российская энциклопедия, Политика // <https://bigenc.ru/c/politika-da7e9b> (дата обращения: 09.01.2024).
4. **Аристотель.** Собрание сочинений в 4-х томах. Том 4. - М.: Мысль, 1983. - 830 с.
5. **Наймушина Л.П.** Правовая трактовка политики // Вестник Пермского университета. Юридические науки. Выпуск 3(9)2010, <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/-3-9-2010-16/4-2010-12-01-13-31-58/-3-9-2010/19-pravovaya-traktovka-politiki#>: (дата обращения: 05.01.2024).
6. **Аристотель.** Политика / Переводчик С. А. Жебелёв / Под общей редакцией А.И. Доватура. - Москва: Издательство Юрайт, 2023. - С. 281, (Антология мысли). <https://urait.ru/viewer/politika-515728#page/281> (дата обращения: 04.01.2024).
7. **Платон.** Сочинения. В 4 т. Т. 4. - М., 1994. - С. 316.
8. Քաղաքագիտություն: Հանրագիտական բառարան / Վ. Պողոսյան, Վ. Միրումյան, Ա. Բաբաջանյան, Ս. Աստվածատուրով. Եր.: Նժար, 2004, էջ 441:
9. **Шмитт К.** Политическая теология: Сборник. - М.: Канон-Пресс, Кучково Поле, 2000. - С. 12.
10. Политика на разных языках // <https://www.indifferentlanguages.com/ru/> (дата обращения: 05.01.2024).
11. **Հրաչյա Աճառյան**, Հայերէն արմատական բառարան, Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութիւն, Երեւան, 1926, էջ 542:
12. **Աղայան Է.Բ.**, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» Հրատարակչություն, Երեւան, 1976, էջ. 1545:
13. **Бурлацкий Ф.М.** О политической науке. Избранные произведения. – Москва: Издательство МГУ, 2013. - С. 103.
14. **Groszyk H.** Francuska koncepcja nauki politycznej. Lublin, 1964. S. 45–46.

ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ ПОЛИТИКИ В КОНТЕКСТЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ПРАВОМ

Аннотация

Статья посвящена раскрытию сущности понятия политики в контексте взаимодействия с правом. Изучая происхождение понятия политики, отдельное внимание в исследовании было уделено ряду определений концепции политики. Анализируя особенности генеалогии слова “политика”, было доказано, что, за исключением армянского языка, политика на ряде языков, даже с точки зрения словоупотребления, имеет одно и то же значение.

Ключевые слова: право, политика, государство, сущность политики, понятие политики, социальный регулятор.

THE CONCEPT AND ESSENCE OF POLITICS IN THE CONTEXT OF INTERACTION WITH LAW

Annotation

The article is devoted to the disclosure of the essence of the concept of politics in the context of interaction with law. Analyzing the features of the genealogy of the word politics, it was proved that, with the exception of the Armenian language, politics in a number of languages, even from the point of view of word usage, has the same meaning.

Keywords: law, politics, state, essence of politics, concept of politics, social regulator.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 01.12.2023 թ., փրվել է գրախոսության 24.01.2024 թ., ընդունվել է փաշագրության 24.01.2024 թ.: